

Edebiyat Kuramları Açısından Bir Zengin Metin Olarak “Şeftali Bahçeleri”

Zekeriya BAŞKAL^a

Özet

Bu çalışmada Refik Halit Karay’ın “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyesi incelenmiştir. Şeftali Bahçeleri, edebiyat kuramları açısından farklı ve zengin malzemeler sunabilecek muhtevadadır. Çalışmada Şeftali Bahçeleri’nin biyografik eleştiri, sosyal eleştiri ve okur algılama kuramına göre çıkarılabilecek yorumları verilmiştir. Hikâye, söz konusu üç kuramın bakış açısıyla yorum yapmaya uygun öğelerle yüklüdür.

Anahtar kelimeler: Refik Halit Karay, Şeftali Bahçeleri, biyografik eleştiri, sosyal eleştiri, okur algılama kuramı.

“Şeftali Bahçeleri” as a Rich Text in Terms of Literary Theories

Abstract

In this work, “Şeftali Bahçeleri” by Refik Halit Karay was analysed. Şeftali Bahçeleri has the potential for providing various and rich materials in terms of literary theories. In this work, the possible interpretations of the work according to biographical criticism, social criticism and reader response criticism. The story allows the interpreters to come up with a meaningful perspective with each literary theory.

Key words: Refik Halit Karay, Şeftali Bahçeleri, biographical criticism, social criticism, reader response criticism

Giriş

Refik Halit Karay’ın 1919 yılında yayımladığı “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyesi, edebiyat kuramları açısından son derece zengin bir metindir. Bu yazıda “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâye, uygulanabilir edebiyat kuramları kullanılarak tahlil edilecektir. “Şeftali Bahçeleri” biyografik kuram, sosyal eleştiri kuramı ve okur algılama kuramı açısından bize zengin imkânlar sunmaktadır. Mevcut tahliller genellikle Mehmet Kaplan’ın “çevre yalnız ve şahsiyetsiz bir insanı kendisine benzetir” şeklinde özetlenebilecek yargısı

^a Yrd.Doç.Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, zekeriyaabaskal@yahoo.com

çevresinde dolaşmış, hikâyenin başka katmanları fazlaca irdelenmemiştir.^b (Kaplan, 1994: 94)

“Şeftali Bahçeleri”nde Avrupa’da eğitim görmüş ve bazı siyasi olaylardan dolayı İstanbul’da hapis yatmış Âgâh Beyin nüfuzlu bir tanıdığıının aracılığıyla Anadolu kasabalarından birine tahrirat müdürü olarak atanması ve orada yaşadıkları anlatılır. Kasabadaki ilk zamanlarında diğer memurlarla uyuşamayan, kasabanın kalkınması için kafasında pek çok proje tasarlayan ve bunları diğer memurlara anlatmaya çalışan Âgâh Bey kısa bir süre sonunda oradaki memurlara benzer ve eski halini acemilik olarak niteler.

Biyografik Eleştiri

“Şeftali Bahçeleri” hikâyesi biyografik kuram açısından zengindir. Bu kuramın en kısa tanımı edebi eser, yazarın hayatıdır ya da edebi eserle yazarın hayatında arasında bir ilişki vardır şeklindedir. Elbette bu yaklaşımın zaafı da vardır. Örneğin yazar edebi eserde hayatının dışında hayal ettiği ya da dış dünyadan aldığı malzemeleri de kullanabilir. Ancak biyografik kuram bu hikâyede işe yaramaktadır. “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyeyi ve Refik Halit Karay’ın bu hikâyeyi yazdığı 1919 yılına kadarki hayatını incelediğimizde bu yargıyı doğrular cinsten malzemeler bulmak mümkündür. İttihat Terakki Refik Halit’in yazılarından kurtulmak için onu İstanbul dışına göndermek ister. Sadrazam Mahmut Paşa vurulduktan sonra yazar Sinop’a sürgün edilir. Bu sürgün macerası Sinop’tan sonra Çorum, Ankara ve Bilecik şeklinde uzun süre devam edecektir. (Aktaş, 2004: 36-39)

Yazarın Sinop’taki sürgün hayatı “Şeftali Bahçeleri” hikâyesinde anlatılan hayata son derece benzemektedir. Yazar Sinop’ta geçirdiği günlerle ilgili şunları söyler: “Birinci Dünya harbinden önce Sinop, üç tane büyük oteli, deniz üstünde meyhaneleri, sokaklarında mandolin sesleri işitilen ve genç kız silüetleri dolaşan Rum mahallesi ile İç Anadolu’nun değme vilayet merkezlerinde rastlanması imkânsız, şen, şirin bir kasaba idi. Boğaziçi’nin -hatta Rumeli kıyısındaki- bir köyünü andırıyordu; tabiat güzelliği de Boğaziçini aratmıyordu. Memnunduk.” (Karaosmanoğlu:1969: 74)

“Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyede anlatılan kasaba da bahçeleriyle, meyhaneleri olmasa bile birer meyhane haline gelmiş memur evleri ya da

^b Bu hikâyeyi bir sosyal eleştiriden çok yeni bir dünya özlemi olarak okuyan bir makale için bkz: Yunus Balcı, “Şeftali Bahçeleri ve Yeni Dünya Tasarımı,” Türk Edebiyatı Dergisi, Aralık 2005, s. 43-47.

konaklarıyla, çalgı fasıllarıyla, Evkaf memurunun evinin alt katında buluşulan ve ince bir şiveyle konuşan kadınlarıyla Refik Halit'in özlemle tarif ettiği Sinop'a çok benzemektedir.

Hikâyeyle yazarın hayatı arasında sadece mekânlar açısından değil, yazarın ve kahramanın hayat anlayışı açısından da bir benzerlik vardır: Hikâyeye göre Âgâh Bey Avrupa'da eğitim görmüş, nazariyatla büyümüş biridir. Ancak zaman ve şartlar onu hayatın tadını çıkararak, insana kaygı verecek işlerden uzak tutan, hayattaki her fırsatı bir zevke dönüştürecek bir bakış açısını edinen bir adam haline getirir. Başta hayatı tanımayan, nazariyatla büyümüş Âgâh Bey hikâyenin sonunda o günleri toyluk olarak anar.

Şimdi de yazarın kendisini gençliğinde nasıl gördüğüne, daha sonra da oğlunun ve yakın arkadaşı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun onu nasıl gördüğüne bakalım:

Yazar Fecr-i Atideki gençlik günlerini şöyle anlatmaktadır: “Ne yapmak istediğimizi ben bilmezdim. Birçok ateşli gençlerdik. Toplandıkça sonu gelmez manasız münakaşalarla oyalanırdık. Hayatın açlığını, memleketimizin yaslarını henüz tatmamış avare kayıtsız çocuklardık. Birçoğumuz da petant, züppe, rokoko...” (Ünaydın, 1972:231) Refik Halit Avrupa'da bulunmuş ve İstanbul'a döndükten sonra İttihat ve Terakki'yle arası açılmıştır.

İlerleyen yıllarda çevresi tarafından yaşamayı seven bir adam olarak değerlendirilen Refik Halit adeta hayattaki her türlü nimetten zevk almayı düşünür. Refik Halit hayat felsefesini şöyle özetler: “Olmuştan soğumak, olana sevinmek ve olacağına rıza göstermek... İşte rahatlık felsefesi benim felsefem...” (Aktaş, 2004: 53)

Yazar Âgâh Beyi kendisini ve arkadaşlarını yukarıda anlattığı cümlelere çok benzeyen cümlelerle şöyle anlatır: “Âgâh Bey dünya ahvalinden habersiz, nazariyatla büyümüş, dik başlı kuru zevkli bir adamdı. Mülkiyeden çıktuktan sonra Avrupa'ya kaçmış, fakat nüfuzlulardan birinin tavassutuyla İstanbul'a dönmüştü. Tam dört ay Zaptiye Nezareti tevkifhanesinde sebepsiz alıkonulduktan sonra, nihayet buraya Tahriyat müdürlüğüyle atılmıştı.” (Karay, 1979: 40)

Gerçekleştirmeyi planladığı tasarılarından bir süre sonra vazgeçen Âgâh Bey o günlerin bahsi geçince arkadaşlarına “Toyluk, ne yaparsın der.” (Karay, 1979: 49)

Âgâh Bey’le yazar, yazarın 1919’a kadarki yaşantısı, yazarın ve hikâyedeki Âgâh Bey’in başından geçenler, her ikisinin hayata bakışı, daha önceki hayatlarını değerlendirileri son derece birbirine benzemektedir.

Edebi eser yazarın hayatının bir kopyası değildir. Ancak bu örnekte de görüldüğü üzere yazar kendi hayatından parçalar alıp edebi eserde kullanabilir. Bu hikâyede bu durumun örneğini görebiliriz.

Sosyal Eleştiri

“Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyeye bir sosyal eleştiri olarak da okunabilir. Yazar, Âgâh Bey’den hareketle bürokrasiyi, yarı aydın ya da sözde aydın denilen tipi, devletin halk karşısındaki konumunu ve güvenlik güçlerinin devleti temsil eden bürokrasiyle halk arasında gördüğü işlevi eleştirmektedir. Elbette bütün bunlar hikâyeye çerçevesi içinde ve hikâyeye türünün sağladığı imkânlar veya getirdiği sınırlamalar çerçevesinde yapılmaktadır.

Bu hikâyedeki kahraman ideal memur ya da idealist memur olarak anılsa da aslında Âgâh Bey’e ideal ya da idealist demek zordur. (Aktaş, 2004: 74; Kaplan, 1994: 91) Yolda gelirken, planlı, programlı bir düşünce, planlama, karar alma aşaması söz konusu olmadan Anadolu’yu kalkındırmaya aniden, yol üstünde karar vermiştir. Yazar bu durumu şöyle anlatır: “Âgâh Bey Anadolu içlerinden hanlarda kalıp köylerde yatarak memuriyetine gelirken yüreğini keder, gam kaplamış memlekete ciddi hizmet etmek kararını almış”tır. (Karay, 1979: 40) Yani Âgâh Bey’in memlekete hizmet etme düşüncesi hayattan habersiz de olsa, sonunda fedakârlık ya da dirayet göstermese de başlangıçta belli bir düşünme çabasının ürünü değil yolda gelirken anlık alınmış bir karardır. Türkçeyi en iyi kullanan yazarlardan biri olarak anılan Refik Halit bu noktayı tek cümleyle ifade etmiş ve geçmiştir.

Yazarın Âgâh Bey’e seçtiği isim de rastgele bir isim değildir. Âgâh kelimesi Farsça uyanık ya da uyanmış anlamına gelmektedir.^c Münevver ya da aydın kelimeleri de benzer anlamlar taşımaktadır. Uyanmış bir insanın etrafındakileri uyandırması, ya da aydınlanmış bir insanın aynı aydınlığı başkalarına aktarmayı istemesi son derece doğaldır. Hikâyedeki kahraman da kendisini uyanmış, ülkenin sorunlarını bilen ve bu sorunları ve kalkınma yollarını etrafına anlatan biri olarak çizilir. Hikâyede kahraman kendisini gerek kasabadaki memur takımından gerekse halktan daha bilgili, daha görgülü, daha

^c Âgâh: 1. Bilgili, haberli, uyanık 2. erkek adı. Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara: Aydın Yayınevi, 1993, s.12.

uyanık görür ve onlara uzun uzun ülkenin gelişmesi için nelerin gerekli olduğu konusunda nutuklar çeker. “Başının içinde kasabaya indiği gün ıslahat, teşkilat, imarat gibi ağır düşünceler doluydu. Bu küçük belde kocaman işler göreceğini, herkese parmak ısırtacak eserler çıkartacağını zannediyordu. Durmayacak, dinlenmeyecek, çalışacaktı. Cüret lazım diyordu, mutasarrıftan tutarak amir ve memurlardan hepsini yola getireceğinden emindi. Memleketi kaplayan durgunluğu, tembelliği kafası almıyordu. “Bu uyuşukluk, bu kayıtsızlık ne?” diye kendi kendine soruyor, cevabını bulamıyordu.

Hayır, kendisi büsbütün başka türlü bir memur, Avrupalı bir hükümet adamı olacaktı... İşte şu ufak memuriyet ne iyi bir deneme alanıydı.” (Karay, 1979: 40)

Bu satırlarda yazar kendini Avrupalı görmesiyle, halkı tanımamasıyla, halkın şartlarına uymayan kuramsal bazı hazır kalıplarla sorunları çözmek istemesiyle, değişikliğin yukarıdan aşağıya olacağını düşünmesiyle bir yarı aydın portresi çizer.

Âgâh Beyin yanı sıra hikâyede anlatılan memurlar ya da aydınlar takımının bariz vasfi halkı kendilerine hizmetçi olarak görmeleridir. Devlet hizmet eden değil kendisine hizmet edilen konumundadır. “Bütün kasaba, memurlarının zevkine hizmetle mükellef”tir. (Karay, 1979: 47)Yönetici sınıf devletin imkânlarını halkın sorunlarını çözmek, onlara ticaret, sanayi, eğitim alanlarından yeni ufuklar göstermek için değil, kendi zevk ve sefaları için kullanmaktadırlar. Halk, her ne kadar örnek aldığı bu sınıfa çok benzemiş, adetlerini, geleneklerini onlara göre değiştirmişse de hâlâ memurlardan farklı kalmış yönleri vardır. Yazar kasabayı şöyle anlatır: “çapkın mutasarrıflarla rindmeşrep kadıların uğrağı olmaktan kasaba öyle serbestleşmiş, ahali öyle açılıp, zevke safaya dalmıştı ki artık mubah görülmeyen günah kalmamıştır.” Memur takımı da sazlar çalıp, çengiler oynar, mevsimine göre eğlenceler düzenler ve yine mevsimine göre içkiler hazırlarlar. Örneğin Anadolu’da 1910’lu yılların bir kasabasinda tatil günü olan bir Cuma gününü memurlar şöyle geçirmektedir: “Ertesi günü Cuma idi. Erkenden arkadaşları haber gönderdiler, ırmağa, yıkanmağa gideceklerdi. Avdette değirmende öğle yemeği yiyecekler, akşam rakısını mutasarrıfın yeni yaptırdığı havuz başında içeceklerdi.” (Karay, 1979: 45)

Ancak halk eğlenceye düşkün memur takımı sayesinde ne kadar rahat bir yaşantı tarzını benimserse benimsesin yine de memur takımıyla dünyaları uyuşmamaktadır. Bu uyuşmazlık hikâyede tek bir yerde bahsedilir. Bu uyuşmazlık kadar uyuşmazlığın çözümü de hikâyenin bir sözde aydın ya da yönetici eleştirisi olarak okunması-yorumlanması açısından önemlidir. Hikâyede memur takımı her türlü eğlenceyi düzenlemektedir. Kasaba halkı

bunlara alıştığı için ya da kendilerini alakadar etmediği için karışmazlar. Ancak kasabada kasabanın ahlak anlayışına uymayan iki kadın vardır. Yazar bu kadınları ve kasabada oynadıkları rolü şöyle anlatır: “Karanlık bir gecede, Evkaf memuru onu arka kapıdan evinin zemin katında basık bir odaya soktu. İçeride iki kadın vardı. İkisi de şöhret kazanmış, güzel dolgun kadınlardı, erkeğe alışkın görgülü tavırlarla sigara içiyorlar, uzun bir memur nesline böyle yarı gizli hizmet etmekten şiveleri nazikleşmiş, ince lisanlarıyla ferah ferah konuşuyorlardı. ...

Esmeri, temkinli, tok, dolu bir sesle türküler söyledi, sarışını kırılı döküle, çocuksu tavırlarla oyunlar oynadı. Âgâh Bey bu âlemi ümidinden fazla iyi bulmuştu. “Vallahi, hoş latif şey” diye arkadaşına teşekkürler ediyordu. Öbürü kasabaya ait tafsilat veriyordu. Bazen azılılar bu cins kadınların evleri önünde toplaşır, ağızdan dolma, pis barutlu hantal tabancalar patlatarak gece yarısı mahalleyi korkuya verirlerdi. Ertesi günü jandarmalar kabahatlıleri yakalar, koğuştta bir temiz döverlerdi; mesele de kapanmış olurdu.” (Karay, 1979: 48)

Burada dikkati çeken en önemli nokta yarı aydınların, memur kesiminin ya da daha genel bir ifadeyle kasabada bürokrasiyi temsil eden insanların halka hizmet etmek, onlara yardımcı olmak bir tarafa onları kendi menfaatleri ve zevkleri için kullandığı, halk itiraz ettiği zaman da yine devlet gücünü yani jandarmayı kullanarak bu itirazı güçle bastırmasıdır. Yazarın Evkaf memurunun ağzından halkın muhalefetini tasvir ederken kullandığı kelimeler son derece anlamlıdır: Evkaf memuru bahsettiği türden kadınların mahallerinde yaşamasına ya da mesleklerini icra etmesine itiraz eden kişileri genellikle Türkçede genellikle katil ya da domuz sıfatının başına eklenen bir sıfatla, ya da domuz yerine kullanılan bir isimle yani azılı kelimesiyle anar.^d Devamında kullanılan “pis barutlu, ağızdan dolma hantal tabancalar” ifadesi de yine bu insanlara bürokrasinin bakışını göstermesi açısından önemlidir.

Kolluk kuvvetlerinin bürokrasinin tensel zevklerine hizmet eden kadınları mahallerinden istemeyen adamları susturmak için kullanılmasının yanında benzer bir işlev için daha kullanıldıklarını görüyoruz. Kasabada memurlar mevsime uygun eğlenceler düzenlerler. Yaz sonu ve kış av için uygun zamandır. Yazar bunu şöyle anlatır: “ Ağustos içinde av başladı, erkenden kalkıp bağlara yayılıyorlar, çil keklik vuruyorlardı. ... Günlerce jandarma köylerden şöhretli zağarlar getiriyorlar, kış için tavşan avına tazılar peyliyordı. Bu mükemmel bir damat hayatıydı.” (Karay, 1979: 47)

^d *Büyük Türkçe Sözlük*,

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=az%FDI%FD&ayn=tam>
(19.03.2010)

Burada söz konusu olan bürokrasinin ya da yarı aydınların kendi çıkarlarını ve zevklerini temin etmek amacıyla devletin ve halkın imkânlarını kullandığını görüyoruz. Bu kısa hikâyeyi bir sosyal eleştiri olarak okursak burada siyaset bilimcilerin baba devlet dediği kavramı görebiliriz. Aynı şekilde bu hikâyeyi bürokrasi / yarı aydınlar ve halk arasındaki kan uyuşmazlığının bir örneği olarak da okumak mümkündür.

Okur Algılama Kuramı

Bu hikâyede zengin metin malzemelerinden biri de okur algılama eleştirisinin önemli kavramlarından biri olan “belirsizlik” kavramıyla ilgili oluşudur.⁶ Buna göre edebi eserde yazar kullandığı kelimeler aracılığıyla okurla bir iletişim kurar. Metinde bir odadan söz edilmişse bu oda yazar tarafından ne kadar anlatılırsa anlatılsın boşluklar olacaktır ve okur kendi dünyasına, birikimine, beklentilerine göre bu boşlukları dolduracaktır. Edebi eserdeki belirsizlik, okurun kendi anlamını oluşturması ve anlamsızlık arasında bir denge kurmalıdır. Yani edebi eserdeki belirsizlikler ne sadece tek bir anlamı çıkaracak kadar az ne de hiçbir anlam çıkarılamayacak kadar çok olmalıdır. Yazarın bıraktığı ya da doldurduğu boşluklar okurun metinden çıkaracağı anlamları belirleyebilir, sınırlayabilir ya da zenginleştirebilir. Edebi eserdeki belirsizlik kavramına Türk şiirindeki örneklerden biri Yahya Kemal’in “Mehlika Sultan” adlı şiiridir. Bu şiirde “Mehlika Sultan”ın gerçek bir kadın mı, bir ideal mi, bir medeniyet mi olduğu net değildir ve bu durum şiiri zenginleştirmektedir.

Benzer bir belirsiz ve bu belirsizliğin şiirde anlamı zenginleştirme örneği Türkçedeki o zamirindedir. İngilizce veya Arapça karşılıklarında kadın mı, erkek mi olduğu, İngilizce’de kadın mı, erkek mi, hatta nesne mi olduğu belirlenmesi gereken ve bu yönüyle anlamı sınırlandıran o zamiri, Türkçe’de hem kadın, hem erkek, hem de nesnelere için kullanıldığından anlamı zenginleştirebilmektedir. Örneğin bir şiir içerisinde geçen “Onu seviyorum” cümlesinin nesnesi bir kadın, erkek ya da cansız bir varlık olabilir.

Şeftali Bahçeleri adlı hikâyede yazar belirsizlik kavramının kastettiği manayı olumsuz anlamda kullanmış ve anlamı sınırlandırmıştır. Yazar hikâyede küçük bir kasabadan bahseder. Bu kasabanın mekân olarak bariz vasfı şeftali

⁶ Belirsizlik kavramının okur algılama kuramı içindeki yeri için bkz.: Encyclopedia of Contemporary Literary Theory, Approaches, Scholars, Terms, ed. Irene R. Makaryk, Toronto: University of Toronto Press, 1995, s. 562-563.

bahçelerinin bol olmasıdır. Yazar kasabayı şöyle anlatır: “Irmağa giden yol, kasabadan kurtulunca, göz alabildiğince uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçerdi. Haziran içinde bile taşkın dere ayaklarının çamurlu ıslak tuttuğu bu gölgeli yerlerde otlar bütün bir yaz mevsimi yeniden yeniye sürer, kızgın güneş, ağaçların tepelerinde meyveleri pişirirken, rutubetli toprakta birbiri arkasına yoncalar fişkirir, çayırlar kabarırdı.... Her tarafa taşkın bir şeftali rayihasının dolup sindiği.... Burası Anadolu’nun Sadabad’ı idi. Tıpkı Sadabad gibi burada da mütemadiyen sazlar çalınıp çengiller oynar, gazeller okunup şiirler yazılırdı....” (Karay, 1979: 39)

Hikâyede anlatıldığı haliyle bu kasaba Anadolu’nun her yerinde olabilir. Hatta 1919’da yazıldığı düşünülürse ve o tarihlerde Reşat Nuri’nin *Çalılıkusu* romanında olduğu gibi Bursa’nın bile uzak olarak değerlendirildiği hatırlanırsa günümüz şartlarında İstanbul yakınlarından bir yer bile olabilir. Yazarın hikâyede anlattığı mekân tasvirleri kasabayı anlatacak kadar ayrıntılı ve okurun bu kasabayı istediği, hayal ettiği herhangi bir kasabanın yerine koyabileceği kadar da belirsizdir.

Ancak yazar hikâyede anlattığı mekâna hiçbir zenginlik katmadığı halde hikâyenin okur tarafından her yerde olabilir şeklinde hayal edilmesini sınırlandıracak bir tasarrufta bulunmaktadır. Hikâyenin ilerleyen aşamalarında şu ifadeler vardır: “Kış, zaten Akdeniz sırtındaki bu memlekette sonbahar gibi hafif geçerdi. Biraz rüzgâr soğukça esse tavan boyu ocaklara kuru zeytin kütükleri atıyorlar, hindiler doldurarak, kazlar kızartarak kışın da keyfini çıkarıyorlardı.” (Karay, 1979: 49)

Burada “Akdeniz sırtındaki bu memleket” ve “kuru zeytin kütükleri” ifadelerinin hikâyeye kattıkları herhangi bir zenginlik yoktur. Hikâyenin geçtiği mekân zaten uzun uzun anlatılmıştır. Bu ifadeler tam tersine hikâyenin anlamını sınırlandırmaktadır. Bu ifadeler olmasaydı okur, hikâyenin Anadolu’nun herhangi bir yerinde geçebileceğini hayal edecek ve hikâye daha geniş bir okur kitlesi bulabilecekti. Ancak yazar bu ifadeleri kullanarak, yani okur algılama kuramının çok üzerinde durduğu belirsizlik kavramını kısmen ortadan kaldırarak metnin daha geniş bir okur kitlesi tarafından benimsenmesi ve hikâyede geçen kasabanın farklı bölgelerden mekânlarla özdeşleştirilmesi ihtimalini azaltmıştır diyebiliriz.

Belirsizlik kavramının hikâyede kullanıldığı ve bir anlamda hikâyeyi zenginleştiren bir yer de hikâyenin anlamı konusundadır. Başlangıçta okur, yazar anlatıcının Âgâh Bey’e karşı eleştirel bir tavır aldığını hisseder. Âgâh Bey “nazariyatla büyümüş”tür, “dik başlı, kuru zevkli bir adam”dır. Şartları, kasabanın zevklerini tanıyan Âgâh Bey yavaş yavaş değişir ve rindmeşrep, epiküryen bir kişiliğe bürünür. Hikâyenin sonunda yazar anlatıcı şunları söyler:

“Sinirleri gevşeten olgun bir meyva kokusu sıcak rüzgârlara karışarak pencereden odaya doluyor, herkesi göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçelerine çağırıyordu. Daha geçen sene dar redingotu sırtında uyuşukluk aleyhine nutuklar veren Âgâh Bey şimdi bu rayihayı havayı ciğerlerine kadar derin derin çektikten sonra yenleri sıvalı bol entarisi içinde rahat rahat geriniyor, yeni atılmış minderler üzerine yan gelip: -Gel keyfim gel!.. diye söyleniyordu.” (Karay, 2000: 49)

Yukarıdaki değişimi “mubah görünmeyen günah kalmayan” kasabanın sosyal atmosferiyle ve Freudçu bir yorumu güçlü bir şekilde çağrıştıran “benat-ı Havva” ile birlikte okuduğumuzda yazar anlatıcının bu eserde bir sosyal eleştiri yapmak yerine, adeta yapay ve günah duygusu olmayan bir dünya cenneti tasvir ettiği yorumunu da çıkarımlar olacaktır. Bu çıkarım hikâyenin sosyal eleştiri yaptığı yorumuna tezat teşkil etse de metindeki malzemelerden kendisine dayanak bulabilir ve anlaşılabilir bir yorum olarak değerlendirilebilir. İşte her iki yoruma hayatiyet kazandıran hikâyede var olan belirsizliktir.

Sonuç

Sonuç olarak “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyenin edebiyat kuramları açısından zengin bir hikâye olduğunu söylemek mümkündür. Okurun ya da inceleme yapanın ilgisine ve vurgulamak istediği noktalara göre hikâye biyografik kuram, sosyal eleştiri ve okur algılama kuramının bakış açılarına uygun olarak yorumlanabilir. Metindeki malzemeler bu yorumları doğrular niteliktedir.

Kaynakça

Aktaş, Şerif (2004), *Refik Halit Karay*, Ankara: Akçağ.

Balcı, Yunus (2005), “Şeftali Bahçeleri ve Yeni Dünya Tasarımı” *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 2005, s. 43-47.

Büyük Türkçe Sözlük,

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=az%FDI%FD&ayn=tam>
(19.03.2010)

Devellioğlu, Ferit (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Yayınevi.

Encyclopedia of Contemporary Literary Theory, Approaches, Scholars, Terms (1995), ed. Irene R. Makaryk, Toronto: University of Toronto Pres.

Kaplan, Mehmet (1994), *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1969), *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara: Bilgi.

Karay, Refik Halid (1979), *Memleket Hikâyeleri*, İstanbul: İnkılap ve Aka.

Ünaydın, Ruşen Eşref (1972), *Diyorlar ki*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.